

Újszerű felmérés

Nyolcszázan — 60 művelődési otthonról

Kéthónapi előkészítő munka után ez év márciusában és áprilisában a Népművelési Intézet — a megyei művelődési központok, a népművelési tanácsadók, valamint a Fővárosi Művelődési Ház munkatársainak bevonásával — reprezentatív felmérést végeztek a hatvan művelődési otthonról.

A vizsgálat elsősorban az intézmények tartalmi munkájának felmérését jüzte ki célul. Nem a legjobb, nem is a legrosszabb intézményeket keresték fel, hanem típusokként — művelődési

központ, művelődési ház, klubkönyvtár — igyekeztek válogatni. A kiválasztásnál arra is figyelemmel voltak, hogy minden településtípus képviselve legyen.

A vizsgálatot az intézet a múlt évi népművelési konferencián megbeszéltek értelmében végezte, de az 1971 őszi megrendezésre kerülő művelődési otthonokról szóló tanácskozási anyagot is gondolt. Az összegyűjtött adatok pedig lehetővé teszik, hogy ezen a tanácskozáson már ne csak az általános ismeretekre támaszkodjanak.

jobban főrekednek a közönség színvonalas műsorállítására, mások az esetek többségében megelégednek a könnyű, zenés műsorokkal. Különösen a községekben van a jelentés szerint „a könnyű műfajok dömpingje”, amiből az is kiderül, hogy a tájoló színházak még nem találták meg a legmegfelelőbb falusi „népszínház” profilt. Hogy mi lenne a helyes műsorpolitika, annak eldöntésére további és mélyebb vizsgálatok szükségesek.

Nagyon sok intézményben működnek amatőr színjátszó együttesek, irodalmi színpadok. Előadá-

sokat tartanak a klubokban, társadalmi eseményeken és ünnepeken, fró—olvasó találkozókon. Számuk megelégedően mondható. Működésük minőségéről azonban ezt már nem mindenütt lehet elmondani. A legsürgősebb tennivaló — különösen a községekben — a szakvezetők képzésének és továbbképzésének biztosítása. Az amatőr színjátszó mozgalomnak csak az egyik funkciója a műsorszolgáltatás, a másik a szórakoztatás. Eppen ezért felmerült egy olyan igény is, hogy a Népművelési Propaganda Iroda több jól játszható, tartalmas vígjátékot adjon ki.

Mit várnak a megkérdezettek

Teljesen új vonása volt a vizsgálatnak, hogy ezúttal nemcsak népművelőket, hanem vezető állású embereket, valamint értelmiségieket is megkérdeztek; hogyan vélekednek a területükön működő művelődési intézmények tevékenységéről. A megkérdezett 830 személyből csak 302 volt népművelő, a többi társadalmi szervek és intézmények aktívja, tanácsi dolgozó, pedagógus, különböző szintű vállalati és mezőgazdasági vezető, egészségügyi és vendéglátóipari dolgozó. Ilyen felmérés eddig nem készült. Sok vezető — nem népművelő — meglepődött, amikor felkeresték, mert ahogy mondták: *tőlük eddig soha senki nem kérdezte, mi a véleményük a művelődési intézményről, annak munkájáról!*

A hatvan művelődési otthon felméréséről még csak előzetes jelentés készült, hiszen az összesi-

tes, az értékelés, a tanulmányok levonása több hónapot igénybe vevő munka. Ebből az előzetesből is érdekes dolgok olvashatók ki.

Nem érdektelen megnevezni például, hogy mit várnak a megkérdezettek a művelődési otthonoktól. Az intézmények feladatainak rangsorában szerintük első helyen áll a kulturális szórakozás és művelődés biztosítása. Ezt követi az ismeretterjesztés és a szakmai továbbképzés lehetőségeinek megteremtése. A tizenhétféle tevékenységi forma, illetve feladat közül első helyen — az első öt között — van még a szakkörök és művészeti csoportok indítása és fenntartása, valamint a fiatalok művelődésének, szórakozásának biztosítása. Főleg a felsoroltak teljesítését, az ilyen jellegű igények kielégítését várják tehát elsősorban a megkérdezettek a művelődési intézményektől.

Kellenek az amatőrök

A felmérés kiterjedt a művelődési otthonok műsorpolitikájának, s tevékenységük arányainak vizsgálatára is. Felismerés helyett érdemesebb kiragadni a tevékenységek közül egyet, s megnevezni röviden, hogy mit tapasztaltak a felmérők. Például a színházművészeti nevelést, amatőr színjátszást, amellyel a jelentős részletesebben foglalkozik. Ennek a területnek a jelentősége — tömegeket vonzó hatása miatt — különösen nagy.

A fővárosban a sok színház miatt kedvezőbb a helyzet, ezért érdemes a kört a vidéki városok és a falvak művelődési ot-

thonaira szűkíteni. A vizsgálat szerint a vidéki városok művelődési intézményei általában alkalmasak a hivatásos színház társulatainak fogadására. Elnék is ezzel a lehetőséggel, sőt több helyen két-három előadást is tartanak egy-egy produkcióból, hogy minden színház iránt érdeklődő ember megnézhesse. A községekben is azt tapasztalták, hogy minden olyan művelődési otthon, amelyikben a feltételek adottak, fogad hivatásos előadásokat.

A műsorpolitika esetéknél már nagyon eltró a vidéki városok és a falvak művelődési intézmények

Legyen a fiatalok otthona

A felmérés során az ifjúság és a művelődési otthonok kapcsolatát is vizsgálták, tekintettel arra, hogy a fiatalok látogatják leginkább a művelődési intézményeket, amelyekben táncolnak, énekelnek, szavalnak, zenélnék, műsort néznek, rezeznek stb. Hogy megfelelően kielégíthessék az ifjúság igényeit, a megkérdezettek elsősorban a művelődési intézményekben található helyiségek számának növelését, ezt követően a felszerelés és berendezés gazdagítását, valamint a működéshez szükséges pénzforsók biztosítását tartották szükségesnek. Az anyagiakra tett javaslatokból kitűnik, hogy az állami költségvetés mellett szükségesnek tartják az ipari és mezőgazdasági vállalatok, de még a ktsz-ek hozzájárulását is a kulturális tevékenységhez. Csaknem minden válaszban megfogalmazódott az, hogy a művelődési intéz-

mény legyen a fiatalok otthona.

A vizsgálat teljes anyagának feldolgozása még folyik a Népművelési Intézetben. Az előzetes jelentés is tanúsítja azonban — mint azt készült meg is fogalmazták — hogy a lakosság, s ezen belül különösen az ifjúság művelődésre, ismeretterjesztésre, kulturált szórakozásra, szaktudat-teremtésre, valamint továbbképzésre alkalmas, s az alkotóképesség fejlesztését biztosító művelődési otthonokat igényel. S egyre inkább igényli!

A művelődési otthonok hazánkban több mint 50 millió ember látogatja éventeként, s ez a szám a televízió gyors elterjedésének idején sem csökkent. A művelődési otthonok hálózata tehát rendkívül nagy hatású intézményrendszer, jogosult is és érdemes is minden szinten és minden forrásból való támogatásra.

Mátyás István

Stotz Mihály:

Nyar

Louis-val megegyeztek, hogy pontosan tizenkettőkor találkoznak a Mahieu-ben. Az évszáz nyolcór kezdődik, addigra biztosan vége lesz.

Louis, a fiatal magyar író, ebben az időben az egyik párizsi középiskolában tevékenykedett.

Július 4-e volt, vasárnap. Ezen a napon hosszasan tanácskozás után nagy célt tűztek maguk elé. Már két hete készültek rá: valódi hagymalevest enni, soupe à l'oignon! Louis tudott egy kitűnő helyet a Les Halles környékén.

A hagymaleves remek étel. Hagyma is van benne, de főleg sok tészta, sajt és mindenféle darált apróságok. Nem, kétszázötven nem, kétszázötven össze a gulyásleves. Vagy pláne a debreceni öreg lebbencsel. De ez is kiváló a maga nemében, ha kiválóan csinálják. Egy tányér soupe à l'oignon-nal éppen úgy jóllakhat az ember, mint egy gulyásleves. Szóval, ez komoly dolog.

Kitűnő barátunk komoly feketébe öltözve várta a Mahieu nevű bisztróban, a Rue Soufflot sarkán. Színesen mesélt a közeli iskola évszázáról, amelyik az Odéon Szín-

házban folyt le. Az iskola épületében nem volt díszterem. A régi épület azonos volt az 1870—71-es háború után emelt építménnyel, amelyet a lelkes, Elzászból menekült németek építtettek gyermekeiknek annak bizonyosságát, hogy nem akarnak németek lenni.

— Egy magas, khakiruhába öltözött úr osztotta ki a jutalmakat, az intézet hajdani növendéke — mondotta Louis, és szokámszerűen szerint jelentőségeltelen nézett. Várta a hatást. Várta a kérdést:

— De Gaulle tábornok? — Belement a játékba, minthogy de Gaulle tábornok is magas, khaki színű ruhába öltözött úr volt.

Louis komolyan ingatta a fejét.

— Nem, de az illető szintén Párizs felszabadítója. Koenig tábornok. Az előadásból kiderült, hogy az évszáz úgy folyt le egyebekben, mint minden évszázó, mindenütt a világon, ahol iskola van és az év végén iskolai ünnepeket. Az igazgatóhelyettes üdvözölte a megjelent régi növendékeket, elsősorban a tábornokot, akinek a jelenléte megtisztelte az iskolát, és akinek a tisztaságait és érdemeit egy tel-

jes percig sorolta fel, azaz végezte, hogy a többi mellőzi. J'en passe...

Louis előadása közben két „serrét” ittak „olasz módra” (à l'italien), azaz „fekesít”. Louis szerint, és útnak eredtek. Csendesesen haladtak végig a Bul Misser, a híres főúton, a Boulevard Saint Michelen, ahol Ady úr kergette hajdan a beszökött öszt. Vasárnapi csendült

Harsányi Zoltán

A hagymaleves

az enyhén emelkedő, széles úton. Gyer volt a jorgalom, azaz kényelmesen lehetett járni a járdákon, és minden sietés nélkül át lehetett kelni a keresztutak felett. Csoportosulás csak a Szent Mihály-kútnál volt, ahol sörözők és cafék torlódnak össze, és egy állandóan nyitva tartó könyvesbolt-böngészde.

Utána át a Szent Mihály-hídján az Arvák rakpartjára, a Cité szigetére. Békésen végigvonnak a rendőr-főkapitányság meg az Igazságügyi

Palota előtt, és hevesen vitatkozva az élet értelméről, tehát a legértelmelebb dolgon a világon, elvonultak a Szent Jakab-tornyra előtt, majd balra kanyarodtak a Rivoli útra, és onnan az Új hid utcáján a Rambuteau utcára, ahol is Szent Eustachius szép templomától nem messze, Louis csalhatatlanul rábulkánt a nevezetes étkezdére és

szükségesnek az iparkodást. Art az emésztésnek. Előli lépkedett Louis. Ó néhánny centivel a nyomára, a boulevard közepéig haladtak előre, amikor valami megütötte a szemét.

— Louis-kám — szölt megfontoltan — szeretnék valamit mondani neked. Igaz, hogy potomság. Talán szóra sem érdemes. De azért engedd meg,

hogy megemlítsem: el van szakadva a nadrágod. Louis teljes rémülettel fordult meg tengelyen kisse fényes és uraságotól megviselt, de azért szépen mutatós ünnepi fekete ruhájában.

— Hol? Hol?

— Potomság. Jobb láb-száradon, temporodtól a bokádig.

Louis a fejéhez kapott, amely fejet teljesen elrejtett a már említett, irodalomtörténetileg jellegű üdvözlésről.

A mammuttól a barlangi huligánig

Barangolás a Várhegy labirintusában

Időtlen idők, százezer évek messzeségébe vezetnek a budai Várbarlang útvesztőit. Húsz méternyire a napfényben fürdő Őri utca sétakorzója alatt a jégkorszak emlékeit őrző a cseppkőszakállas boltzatú, nyirkos barlang.

Emberfejnyi mammutfogak, négy méteres barlangi medve, óriás szarvas, bölény és gyapjas orrszarvú csontmaradványai kerültek elő a feltárások során. A jégkorszak idején meleg források törtek fel a Várhegy tetején, és édesvízű tavak táplálták (A tó lerakódásából keletkezett egyébként a Várbarlang mai fedőkőzete, az édesvízi mészkő, amelyet a víz helyenként gyönyörű boltzatú munkáit.) Ide jártak inni az állatok, és később az ember is. Barlangi ösünk keze nyomát négyszázezer évesre becsült egyszerű kőszerszámok viselik.

A budai Várbarlang valami egészen különös, csodálatos múzeumféle. Sok meglepetéssel szolgál. A geológiai, természettudományi érdekességek mellett a 12 kilométeres labirintus a történelmet, az építést, a kultúrtörténet, sőt az irodalom, a mesék és legendák világába is elvezet.

Kutak és háremhölgyek

Az első számú legenda a tatárjárás idejéből származik. 1241-ben, amikor a tatárok átkeltek a Dunára, elpusztították a barlang előtti halásztelepülést. A hagyomány szerint egy fiatal halász boszúszóból száz tatárt csalt be egyenként az általa jól ismert labirintusba, és ott végzett velük.

A tatár katonák csontjait nem találták meg a barlangban, de a török janicsárokat igen. 1931-ben Keszler Hubert, a barlang egyik kutatója egy sötét mélyedésben sok száz török koponyát talált. Mutatóba kiállítottak néhányat: jól látszik rajtuk a magyar fokos ütötté negyszegletes lyuk, vagy a koponyarepesztő buzogány-csapás.

A törökök azonban nemcsak temetkezésre használták a barlangot. Keskeny török téglával falazott boltíves kamrák, oszlopok és kutak sora tanúskodik erről. A barlang 82 tiszta vízű kútjának jó részét ők építették a hódol-

ság idején, és a most is meglevő magas kürtőn át a felszínre is használták. Második számú legendánk az egyik ilyen török kutat övezi: a mindenkori basák állítólag ebbe dobatták be engedetlen háremhölgyeiket.

A „török pincék” egyik boltíves kamrájában falazták a kutatók. Börtön vagy kínzókamra lehetett itt. A barlang falába erősített bilincskarika és alatta a széthullott csontok — nyomasztó látvány. A szemközti falon üreg tátong. A Szabó József Geológiai Technikum diákjai megpróbálták kutatás céljából bővíteni, de óvatosságból abbahagyták. Nehogy véletlenül idekerüljön a 16-os autóbussz végállomása.

Samu, a kísértet

A barlang számos lejáraton, kürtőn és folyosón át érintkezik a külvilággal. A huzatos „futárfolyosó” a Dunához vezet, egy másik elágazás az Ördögárokhoz, egy elfalazott, omlatlag lépcső a ma is működő Ruzsuvurm cukriáru egykori jégverméhez és pezsgőspincéjéhez.

Az Esterházyak „kísértet járta” borospincéjéhez fűződik a barlang legfrissebb keletű, alig kétszáz éves legendája. A fehér lepelben megjelent kísértetek nem tudták ellenállni a kísértésnek, és szorgalmasan fogyasztották a főúr jóféle borait. A hivatalos vizsgálat — állítólag írásos nyoma is van — kiderítette, hogy a várbeli kaszárnya katonái éjszaka négy óra körül beburkolózza ereszkedtek le valamelyik kürtőn egy kis áldomásra.

Hármas tagolású, götülcs oszlop, Zsigmond korabeli kőkapufél és más emlékek tanúsítják, hogy a vár lakói már a középkorban is használták a természetes barlangpincéket. A legtöbb emberi csont- és épületmaradvány azonban 1710 körül, a budavári felszabadító harcok után került a barlangba: a rommá lőtt vár törmelékanyagát és az elcsontolt holttestét ide temették.

1945 elején mintegy 70 ezer német katona szállta meg a bombázott Várbarlangot. Hosszabb tartózkodásra rendezkedtek be — angol vécek, vízcseppek sorát szerelték fel, parancsnoki szobákat alakítottak ki —, de február

12-én az Ördögárok irányában megpróbálták kitérni az ostromgyűrűből. Sikertelenül.

Tíz éve nyílt meg a közönség előtt az újra felfedezett, háborús romjaitól és kísérteteitől megtisztított Várbarlang. Az egyetlen, ősi jogon bentlakó „kísértet” Samu, a kútba néző. Samu emberfejt a víz mosta-munkálta ki a mészkőboltzatot.

A barlang élővilága néhány apró, barna héjú csigából és egy furcsa gombafajtából áll. Ezek teljesen ártalmatlanok. Az egyetlen veszélyes kártevő: a barlangi huligán. Sajnos, elég sok van belőlük. Leereszkednek a kürtőkön, a felszíni nyílásokon, törnek-zúznak, piszkítanak, leverik a dróthálós lámpákat, ellopják a kiállított, muzeális értékű csontmaradványokat. Gonosz és önmagukra is veszélyes játék a kutakkal, alacsony kőboltzatokkal, üregekkel teli útvesztőben. A rendőrség részen van, de nem posztolhat éjjel-nappal a barlangban.

Diákok és vendégek

Barátosi József geológus tanár, aki fiaival, technikum diákaival és barátjaival együtt jótórnai társadalmi munkában látja el a Várbarlang vezetését, bemutatását, karbantartását — derűlátó. Szerinte mintegy 30 000 forint költséggel megoldható a nyílások elfalazása, biztonságos rászkok és reflektorok felszerelése. A Magyar Karszt- és Bányakutató Társulat a Művelődésügyi Minisztérium támogatását reméli, mert eddig sem a tanács, sem a Történelmi Múzeum, sem a TIT nem akart vagy nem tudott a barlang gazdája lenni.

Vasárnaponként 4—500 látogató — köztük sok külföldi vendég — csodálja meg a Várbarlang látványait. Pedig az Őri utca 9. szám alatti rozoga pincelejáró nem is sejteti, hogy a nyirkos, hűvös mélyedésben hozzáértő és lelkes sétavezetők, ötnyelvű tájékoztatók és ritka érdekességek várják a vendéget. Vidám társaság faggatja a pincelejáró sültekéző barlanglátogatókat: jó bort mérnek-e odalent?

Egy kicsit elkéstek. Volt itt bor, de vagy kétszáz éve megitták Esterházy kísérteteit.

Vajk Vera

szű asztalra rakosgatót szép rendben kabátot, férfise és női ruhákat, és kétszázféle szemük ügyvélt, hogy bizonyos varrási kellékek: tű, cérna is akad a holmik között, ezért haladéktalanul odarohantak hozzá.

— Tű, cérna, de mi nek? — kérdezte vastag káplári althangon a magásra nőt üzletasszony. Feltehetően nem szokta meg, hogy vasárnap délután, néhány perccel három előtt, két (aranyláng) fiatal ember, az egyik pláne ünnepi feketében tüért és cernéért eseng, egészen pontosan fekete cernéért.

Louis, az ösztinte érdekoldésre szót sem vesztegetve, O, la-la, ó, la-la! — kiáltott fel, mint a jeruzsálemi siratófalnál az ösböletési asszonyok, magasa lendítte karját.

— O, la-la, cernám, de nincs, tùm se, de menjenek, ott, a sarkon van egy bisztró, és a pincérnök biztonság van varrószerkezése.

És miként egy ókori Pythia, a közeli sarkok irányába lendítette karját. Egy pillanatot sem vesztegetve, rohanna indult a felzett irány felé, bár egyelőre ott nyoma sem